

Въпреки безспорните познавателни предимства на извадковата форма на наблюдение, както и съществуващите обективни потребности от нейното използване, възниква въпросът дали в някои случаи от представителните извадкови изследвания не се очаква повече, отколкото те могат да дадат по отношение на възможностите за приложение и ефективността (финансова и познавателна)¹. За целта според мен всяко въвеждане на извадкова форма на наблюдение в статистическата практика трябва да започва със задълбочено проучване на теоретично равнище (в лабораторни условия) на нейната приложимост - например чрез симулирането на репрезентативно извадково изучаване с данни от минали изчерпателни изследвания. На този етап могат да се направят теоретични разчети относно необходимия обем на извадката при зададен размер на стохастичната грешка; да се определи степента на агрегираност, с която ще се получават оценките; да се избере модел на извадката, както и да се планира извадковият процес. Ако резултатите са положителни, е необходимо да се пристъпи към пробно изследване, чрез което в реалните условия на практиката да се провери пригодността на разработения инструментариум за репрезентативно изучаване. Едва след това може да се пристъпи към въвеждане на извадковата форма на наблюдение в статистическата практика.

Актуалността на проблема за приложение на извадковата форма на наблюдение в статистическата практика породиха идеята за провеждане на експеримент - симулиране на представително извадково наблюдение с реални данни от минало изчерпателно наблюдение с цел извършването на теоретични разчети и формулирането на изводи относно възможността извършваните сега тримесечни изчерпателни изучавания на финансите на предприятията да преминат на извадкова основа, като се съчетаят с изчерпателни годишни. Резултатите и изводите от проведеното изследване представляват съдържанието на настоящата статия.

Въпреки че изследването обхваща само едно направление на финансовата статистика, получените резултати и изводи от по-общ методологически характер могат да бъдат полезни при всеки бъдещ опит за използване на извадковата форма на наблюдение (не само във финансовата област). Ето защо в следващото изложение са описани подробно всички етапи на изследването, представени са конкретни методологически решения и идеи, чрез които могат да се преодоляват възникващите при приложение на районирания непропорционален подбор проблеми.

ОБЩА ПОСТАНОВКА НА ЕКСПЕРИМЕНТА

Обект на изследване на възможността за използване на извадковата форма на наблюдение при изучаване на финансовото състояние на предприятията бяха показателите, наблюдавани тримесечно чрез формуляр „МС-НС-Финансови резултати“ от НСИ. Експериментът об-

¹ Известно е, че в малка страна като България извадковата форма на изследване е относително по-скъпа, отколкото в големи страни като Русия и САЩ, тъй като една и съща необходима точност на оценките у нас се постига с няколко пъти по-големи разходи на глава от населението.